

Pärlipidul jagati mulkele auindu

Jaauuari akatusen anti väl- lä Kultuurkapitali Villändimaa ekspertgrupi auinna 2021. aastel silmä paistnu kultuuri- ja spordiinimestele. Villändimaa Kultuuripärl- li auinna sai Mulgi kultuuri instituudi juhateje Grenbergi Ave soome-ugri kultuuripääl- linna aaste läbiviimise iist. Särävit auindu jakkus siikörd palludele tõistele mulkele kah.

“Soome-ugri kultuuripäälinn om toonu Abja-Paluoja ja Mulgimaa nii kodu- ku vällämaal tähelepanu ala. Mulgimaa om kuulsambes saanu, valla om lännu uvve usse ja tekkunu uvve kuuntüvõimaluse kigi mulke ja mulgi- miilise jaos, Mulgimaa ettevõt- jide, kultuuri- ja koolirahva jaos. Kik sii kultuuriaaste sai kõrraldet ja ellu viitu tänu Avele, kes tei sedä tüüd süämege ja tõmmas endege ütten terve kogukonna. Täädmine kultuuripäälinnast ja Mulgimaast om jõudan mede õimurahvasteni tuhandide kilu- miitride kaugusen,” kõnel õhtu- juht enne auinna kätteandmist Grenbergi Avele.

Auinna saaja esi tunnist, et aaste olli tõeste tüüd täüs, sest vaja olli ju kõrralde ulka suuri sündmusi, a laane olli piaaigu võimatu tetä, sest koroonu pe- räst tullive üttelugu uvve riigle ja kik aig pidi oleme valmis asju käigu päält ümmer muutma. „Et suure mõtte teos saas, om vaja pääleakkamist, julgust mõtelde tõistmuudu ja olla mõnikörd ulljulge. Ommeti olli sis, ku me kultuuripäälinnas kandidiirsi- me, kahtlejit kah. Mia ku rojekt- ijuht otsusti sõski, et võtame punkti nii inimese, kes mõtleve ütten ja usuve, et asi lääp kõrda, ja teeme selle kultuuripäälinna aaste iki ärä. Kuigi aig olli kee- ruline, sai teos ulka kokkusaa- misi ja sündmusi. Suurembidest sündmustest saive otseülekan- de abige osa kik soome-ugri rah- va. Õimurahva saive ütistöisege tuttaves ja ku na peris kokku es saa, sis veebi tiil iki. Olli ää miil näidate neile mulgi kultuuri, mustrit ja kombit, olla iiskujus, et tillike kotus võip kah mail- man vällä paista,” olli Grenberg rahul.

Mulgi Kultuuri Instituut sai rahvakultuuri auinna. Laaspärlikse, uhke padja ja aupapre võtve vastu instituudi tüütөгijje Laande Alli, Ilves Kristi ja juhateje Grenbergi Ave. Pildi: Taavid Meedia

Üte kolmest aastepreemiast sai Mulke Selts Simmi Juhani loomingule ja koorimuusika- le pühendet omakultuuripäevä kõrraldemise iist. Kolmest eri sündmusest kokku säet päev, mida valmistedi ette kaits aas- tet, sai teos 14. augustil. Osa-

lisi olli ligi sada ja päältvaatejit ümäriiguld puul tuhat. Omakul- tuuripäeväge tähistedi Baturini Nikolai 85., Simmi Juhani 135. ja Kitzbergi Augusti 165. sü- nnaastepäevä.

Ekspertgrupi tunnustuse sai Hakkaja Iivo, pikäaigne kultuuri

ja puhkpillimuusika edesiviija Löüne-Villändimaa. “Ku Mõis- sakülän kõneldes puhkpilli- muusikast, mõtelde üte kindla mihe pääle. Sedäsi om sii ollu aastekümmit. Temä koorijuhike- pi all akkave eliseme kik puhk- pilli. 17. veebruaril tähistep ta

84. sünnipäevä ja samal aal saap orkester 29 aasteses. Pääle va- nembide pillimeeste om noore kah löüdän oma kotusse temä orkestren,” üteli õhtujuht.

Oksa Priit sai auinna sünd- muse “Film “Nukitsamees” 40” kõrraldemise ja läbiviimise iist augustikuul Urissaare rant- šon. Temä tutvustemises üteldi: “Miis, kes tiip pallu ja jõvvp pallu. Suvel sai 40 aastet “Nu- kitsamehe” kinnu jõudmisest. Uhke tähtpäev sai uhkeste tä- histet. “Nukitsamehe” konsert- etendus olli katen jaon. Edime- sen kõlasive Ehala Olavi laulu ja tõisen olli konsert- etendus ütten koori ja tansukavadege.”

Rahvakultuuri auindu anti vällä neli ja neist kaits tuli mul- kele.

Minevaaste 25. sünnipäevä tähisten Mulgi Kultuuri Insti- tuut sai auinna mulgi kultuuri oidmise ja edendemise iist Mulgimaal. “Instituut om tennu ärütlemede pallu mulgi kul- tuuri ja keele edesiviimise jaos. Kõrraldedes sündmusi, keele- kursusi, õppepäevi, säetes kok- ku mulgikiilist välläandit jne. Päälegi olli instituut pääsüüdla- ne, et 2021. aastel kuulutedi Ab- ja-Paluoja soome-ugri kultuuri- päälinnas,” luges õhtujuht ette.

Tõine rahvakultuuri auind tulli Mulgi segakoorile ja koo- rijuhateje Ömblus Kristjanile koorilaulukombe kandmise ja edesiviimise iist Villändimaa. Minevaaste olli kuur osaline Mulgi pidu tule tuumise man, üits päätelgasi Mulgi pidul ja Simmi sünniaastapäevä kons- serdil, ast üles Adamsoni 130. sünniaastapäeväl “Kärstnen, mulke laadapäeväl “Mulgi lin- nan” ja Mulgi konverensil.

Kik auinna saajade ollive tänuligu, et nende tegemisi om tähele pantu ja kinnitive ku üttest suust, et üttegi suurt asja ei saa tetä üttsinde – väige tähtsa om kah toeteje, abilise, pere ja sõ- bra, kes tüü man abis ja kodun toes om.

Kannistu Kai,

Eesti Kultuurkapitali Villändimaa ekspertgrupi esimiis, Pärlipidu rojektijuht

Ilves Kristi, toimeteje

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Villändimaa Kultuuripärl 2021 Grenbergi Ave.

Mulgi segakoori juhateje Ömblus Kristjan rahvakultuuri auinnage.

Ekspertgrupi tunnustuse võtt vastu Oksa Priit.

Mulgi suur sõnaraamat om nüüd ilmävõrgun

Mulgi veebisõnaraamatu 1. köitest (A–L) lõv-väp Mulgi murdesõnu kigist viiest Mulgimaa kihelkunnast: Allistest, Elimest, Karksis, Paistust ja Tarvastust. Sõnaraamadun om ligi 9000 märksõna. Netiaadress om <https://eki.ee/dict/mulgisuur/>

Sõnaraamat om valmis saanu Mulgi Kultuuri Instituudi, Tartu Ülikooli ja Eesti Keele Instituudi kuuntüün. Selle tegemise man om aga ollu tillike rühm inemisi – rühmä juht ja akadeemiline abi om ollu provessur Pajusalu Karl. Kokku om sedä panden Ilvesse Kristi, Laande Alli ja Todeski Triin. Üle om vaadenu Niidu Ellen ja Tomingas Marili.

Sõnaraamat om mõteldu kigil mulgi inemistel, mulgi keele uvilistel, õpjidel ja kasutejidel. Sii võtap kokku nii vana, murdekogust peri keeleainest ku ka tüürühmä liikmide puult manu kogut murdesõnu. Sõnade kasutemise teeve õlpsapes manu pantu põhivormi ja enämpest om egä sõnaga tettü näitelause, mes näütäp, kudas sõna om tarvit.

Veebisõnaraamadust saap sõnu otsi mimet muudu: ku võtat mulgikiilse märksõna, sis tulep sõna ütten näitelausestege

Oktoobrekuul peeti Mustla pääl sõnaraamatide seminari, kos Mulgi veebisõnaraamatu edimene jagu rahva ette tuudi. Pildi pääl om Mulgi sõnaraamatu tegijä Laande Alli, Pajusalu Karl, Ilves Kristi (seisäve) ja Niidu Ellen (istup meeste vahel). Pilt: Grenbergi Ave

vällä, a ku ei tää murdesõna, sis kirjakiilse sõna pääle tuleve kah vällä kik sõnaartikle, mes om selle sõnaga köudet. Viil saap sõnu otsi kihelkunde kaupa. Ku om üttemuudu tähendusege sõna, sis viite om egä sõna man ärä märgit. Ku tiit viitesõna pääl löpsu, sis tetäs sii sõna valla. Ärä om tuudu eri murrakide sõnakuju.

Näütüses mõni sõnaartikkel:
ken'g <ken'gä, .ken'gä> Trv, **keng** <kengä, .kengä> king, kuni

pahkluni ulatuv jalats *esä akas kodun pärast kah vastsit kengu ja saapit tegeme isa hakkas kodus ka pärast uusi saapaid ja kingi tegema; mea tahas kengi osta ma tahaks kingi osta; neli neitsit kuseva üte ken'gä kontsa sissi* (mõistatus) neli neitsit kusevad ühe kinga kontsa sisse (lehma lüpsmine). Vrd kang

juuma~ juume <juuva, juu> jooma; joomisega tähistama *süvvä ja juuva olli egät ütte, aga raha kopkut es saa kergest süüa*

ja juua oli kõike, aga rahakopikat ei saanud kergesti; *naese käesive küindlepäeväl kõrtsin puna jooman* naised käisid küünlapäeval kõrtsis puna joomas (st jõid punast veini); *olli rüü põld vai lina põld lõpetet, sis juudi lõpetus* oli rukkipoold või linapöld koristatud, siis joodi lõpetuseks. Vrd *apame, napsiteme*

Tüü raamadu man läep edesi ja pirl tetäs manu nimisõnade ja tegusõnade tüüpsõnu, sis om kergemp sõnaraamatut kasute.

Lõpete tulep viil sõnaraamadu tõine köide.

Ää om sii, et Eesti Keele Instituudi sõnastikusüsteemin EE-Lex saap edespidi Mulgi veebisõnaraamatut kik aig tävvende.

Mede raamadu jaos om toetust anden Kultuuriministeeriumi Mulgimaa perimuskuultuuri toetemise abinõu ja “Eesti keel ja kultuurimälu II”.

Sõnaraamadutüüst tei kokkuvõtte **Laande Alli**

Kodukotus kutsup siu

Täembe kirjute mia mulgi keelen ja sedä nii äste, ku ma mõista. Ja päämiselt asjust, mes mul süäme pääl om – kige rohkemb keele ja omailma kokkukudamisest ja kodukotussest. Kas kiil muudap inimise mõttit ja ku muudap, sis kas om sii ka vastus küsimüsele: “Mesperäst om vaja murden üldse kõnelde ja sedä edesi anda, ku mailman mitte midägi tetäsäänse keelege ei ole?”

Tuu viimäne küsimüs om miul selgeste meelen, ku viienden lassin miul summagi sedä vastikut kiilt õppi es miildi. Nu miikeräst? Kos mia sedä tarviteme nakka? Ei ole mitte kedägi, kes kõneles sedä uulitse pääl! Ja kurvastusege pia ma peri oleme ka prilla – sel loril om tõsi taga. A tol aal es mõista ma, et sii tulep miul kasus, om nigu esivärki ehe, ilukorm või telegrahv esivanembidege. Näütüses mesperäst om setude tõiste jaos nii uviteve

või saarlase oma õ-ge? Ek om vastus jälle peidun nende keelen ja kultuurin, tõmmap nigu tuli paladen kärbläsi. Silmä akkap, et kige uhkembe om oma latre löüdnü, olgu sii sös Peipsi sibuletii, Mulgi must kuub ja korp, võrukete lemmiktäht “õ” ja muu kodine. A miandse pildi tuleve pähä, ku kõnele ariligust arjulasest, järvalasest, läänlasest?

Ku üitskõrd Tartu koolitunin sai murden jutustet, vahtsive lassivelle ja sösare kik, suu valla. Na es tää, et miis, kes nii ria siin kirja panep, om ju Mulgimaalt peri. Kússeve suurte silmege: “Kudas sia nõnna kõneleme õpsit?” Ja ku peris aus olla, sis egä mia kah ei tää. Nii Tarvastu kooli viienden lassin tettü väviraamadu ja tüüvihu om ammu unetet ja sääll ollu tarkus takutes minnu. Inimestege murdekeelen kõnelde kuigipallu ei saa – mede kodun mulgikiilset juttu ei kuule, sest ei ole kõnelejit. Kúsümüs jääp – kust sis sii kiil

tulli? Ma pia tunnisteme, et tegeliguld üits nänn miul om, kes mõistap ja jutustep segämurden, aga kelle kodukotus om Tartun. Sääll sii peni maetu om.

Selle jutuge me jõvvame täadmise manu, et kiil läep edesi iki vanavanembidelt ja vanembidelt. Raamadutarkus avitep kah, a pallu pallu vähemb. (Ei ole ju ilmaasjate kah sõnaden “emäkiil” ja “esämaa” säetu paika, kudas sii tarkus edesi läep. Üits armastus emäliini ja tõine esäliini pidi.) Mia usu, et sääne järg om palludel noordel, kes viimäte om nänni man kiilt kullenu ja õpnu, a ei ole kedägi, kellege kõnelde ja linnan kaove viimätsegi sõna ärä. Ku lugu om sedäsi, sis pane mia nüid ette, et oma kodukotusse avalikun ruumin ja tõiste murdekeele mõistjidege võis kasvõi egäl puul tarvit murdekiilt. Tõnissoni Jaan edend ju samamuudu kirjakeele tarvitemist Tartun, ku päämiselt kõneldi sääll sakste kiilt. Eesti kirjakiil om küll põhja-eesi kiil,

a ku aalugu oles tõistmuudu käänäku tennu, kõneles me näütüses rannarahva kiilt või oopis sedä sama mulgi kiilt ning juttu tiis tolle põhja-eesi keele kangusest. (1739. aaste piible põhja-eesi kiilde ümmer panemine jätt' lõune-eesi keele varju, a setude keele oid alla päämiselt õigeusu kirje. Aiteh, Helle Anton Thor!)

Üten murdekeelege muutuve ka regilaulu, muistendi, kõnekäanu ja kik muu iidne selgembes ja mede prillatse keelevara jõukus kasvap. A ku varem kodukihelkonnann toimunu, keeletäädus, kultuur ei uvite, sös võis mõtelde selle pääle, et sii, et nõnda tilliksel maal om nii pallu kiili, om suur rikkus. Ja sii rikkus massap meile tulevigun kigi iilkõnelde asje päält kasu. Öimuvulle Venemaal piave oma õiguste iist sõdime. Näütüses eesti kirjakeele kauge murde muudu vadja kiil om ämārikku ääbumen ja nätä, kudas viimätse rasset tüüd tennu rauga nõnna tuttave sõnadege oma eluaast

Liiberi Robin. Pilt: Vunder Kersti

selläteve, panep enge valuteme.

Ku pallu sia, ää lugeje, ende esiesäde kodukotussest tää, taadi või nänni lugudest miilde olet jätnu? (Linnan pesitsejil om kindalste koskil mujal õimlasi ja sugulisi.) Kas sia üldse ende kodukiilt kõnelet? Sest nigu kuldse sõna kindlelt selläteve: “Ku sia sedä ei tii, sös kes viil?”

Liiberi Robin,
Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi
11. lass

Uhke kasuk annap lämmit ja näitap rikkust

Külmäl aal olli vanast lam-
banahkne kasuk väärt
ihukate. Kasukit om tettu mi-
tut muudu, a üits uhkembit
neist om ilurihme ja võreli-
dege ehit Paistu naistekasuk,
mida saive omale lubade ri-
kaste talude pernaise.

Sellest uhkest ihukattest täap
piaaigu kikke kasukumeister
Uusi Made (pildi pääl), kes sai
minevaaste Eesti Rahva Muu-
seumi puult Il-
mari Mannineni
stipendiumi, et
Villändi kultuuri-
akadeemian
oma magistre-
tüüs vällä anda
Paistu naistekasuku tegemise
õpetus, mille abige saas uvilise
meistre käe all omale kasuku
valmis tetä.

“Mia valisi oma magistre-
tüüs just Paistu kasuku, sest
neid om viil muuseumiden ole-
men, pääle selle päevapildi, tää-
dust jakkup. Päälegi om tal väige
uhke kaunistuse ja tulep tarvite
keerulisi tüüvõttit. Ku joba sii
tüü ette võtta, sis om ju mõist-
lik uuri just siast. Peräst om
kergemb selle järgi lihtsambide
kasukide tegemist kah õpete,”
könel Uus.

Meister sellät, et pikk-kuub
ja kasuk tetäs üsna üttemuudu
löikege nii Mulgimaal ku mu-
jal. Ku üits neist olemen om,
saap selle järgi kah tõise valmis
tetä. “Paistun ja Tarvastun ollive
naistel siandse uhke kasuku ja
sääll ollive ju kuvve kah uhkes-
te ehit. Karksi ja Alliste kandin
es ole pikk-kuvve nii uhke ja
arvate võip, et kasuku kah es

ole. Sääll kandist peri kasukit
ei ole enämb üttegi alle. Kasu-
ku ja kuvve löige olli üle Mul-
gimaa enämb-vähemb ütēsugu-
ne: pikk, sirge, vana mooduge.
Keskkoha päält ollive kasuku
ölma kate tillikse nõõbige kokku
tõmmat. Nii nõõbi ollive tinast
või punatsest nahast, vastusses
olli nahast punut aas. Alt- ja
ülevestpuult olli kasuk iist valla,
et sõle ja ehte vällä paistas, sin-
na käis suurrätt või sõba pääle.
Püstine rae olli ehit tõist värvi
nahage või põimetisege. Alt pi-
dive põlle pitsi ja kõrdi viir iki
vällä paistma. Vahet saap kasu-
kidel tetä iluduse järgi. Paistun
ja Tarvastun om na väige uhkes-
te ehit, mujal siandsit ei ole.”

Võreli, narma ja karusnaha

Ehtes om näituses võreli – pik-
kest naharibadest õmmeldu
keeru. “Ku Paistun ollive na väi-
ge uhke, sis näituses Elme kasu-
kul pallalt puulkaarekse. Külge
pääl om ollu naharibadest põi-
metise. Nii akassive kandle alt
pääle, puusa pääl ollive esierä-
nis uhke ja lätsive alla lõhikuni
vällä, sääll ollive jälle keeru. Ku
Elme ja Tänassilma kasukul om
nii põimetise katest naharibast,
sis Paistul om neid rohkemb ja
riba om laia. Viil om Paistu kasu-
kidel nätä nahast narmit. Mõ-
nel om pikä punatse naharibade
ilu peräst sissipoole jäet. Pu-
natse ribade, mes jooseve õlast
käisse otsani, om jäet pikembes
ja ots om sis narmastes lõigat.
Käisse om lakage – sii tähendep,
et käisse ots ei ole ümärrik, vaid
käesellä pääle jääp kolmnuka
muudu või piklik lapak, mes

oiap käe lämnen. Sedäsi om
käsi sõrmeotseni lämi, a peo-
pesä om vaba.”

Nii kaunistuse om küll ilusa
vaadete, a Uus kinnit, et egä neid
pallalt uhkuse peräst es tetä. Na-
haribade om puuse pääl, lõhi-
kide veeren, õlgu pääl ja mujal
selleperäst, et ku õmmelus om
üle tettu nahkrihmage, sis ta ei
rebene egä ei kulu nallalt.

Veerden ollive uhkidel kasu-
kidel mõne tõise looma nahast
(unt, peni, tõhk, orav, rebäne
vms) puhuribade. Siandse karu-
snaha ollive kaala ümmer,
käiste otsen, all veeren. Nii ol-
live muduki ilusa, a avitive kah
parembini lämmit oida, es lase
tuult sissi, lambanahk om roh-
kemb kohmak.

Mulgi naistekasuku jaos ku-
lus 8-10 lambanahka. Käiste
jos valiti õhembe ja pehmembe
ek noorembe lamba naha, sellä
ja alumise tüki jaos kõvembe
ja sikkembe naha. Pihaosa pidi
oleme pikembe village ku mu-
jalt. Üte kasuku jaos läits vaja
erisugutsit nahku. Kaunistuste
jaos olli vaja punast, pruuni ja
musta nahka, sinna kulus viil
1-2 nahka.

Kasuk all, kuub pääl

Ku kik sii ilu ja uhkus käis nais-
tekasuku manu, miandse ollive
sis meeste kasuku? “Mulgi
meestekasuk olli enämb-vä-
hemb siandesama nagu mujal
Eestin. Kasuk läits alt laiembes,
külle pääl olliv tasku, õlm käis
tõisest üle. Kurguaugust olli ka-
suk kinni, külle pääl nõõbi. Pal-
lalt veerden ollive tumest nahas
kaunistuse, neid tõist värvi nah-
ku osteti poodist või laada päält,

Meestekasuku ollive üle Eesti enämb-vähemb ütēsugutse ja ulka liht-
sambe ku naiste oma.
Pilt: Viljandi Muuseum

nii ollive kalli.

Meeste rahvarõõvakasuk es
ole nõnda suur ku tulup (kutsut
ka saanikasuk, oorikasuk, söi-
dukasuk), millege sõideti pikkä
maad rii või saani pääl. Tulup
olli maani, siist pikä karvage,
kõrge raage nõnda et pää jäi
sissi – jusku autu kere, mes pidi
inimest külmä iist oidma,” üteli
kasukumeister.

Nüüdsel aal võetes kasuku
vällä sis, ku om paks lumi ja
köva külmäraadi, a vanast panti
kasuk selgä kohe, ku ilmä kül-
mäs lätsive ja pikk-kuvvege vilu
akas. Uus sellät, et külmäge sai
kah mitu kuube ja mitu kõr-
ti kõrrage ütstõise pääle pan-
na, egälütel ju kasukut es olegi.
A kasuk annap iki parembini
lämmit. “Meestel käis ariliguld
pikk-kuub kasuku pääle, palla
kasukuge es minda linna egä
kirikuse. Kuub pidi nõnda suur
oleme, et kasuk alla mahus.
Kuna Mulgi kuub om must ja
kasuk ariliguld ele, sis pelläti,
et kuub määrip kasuku ärä ja
selleperäst käis kuvve ja kasu-
ku vahele viil üits kuvve löikege
linane ürp ek pikksärk. Nahku
pargiti vanast rüäjahu apatise
või maarjajäage, a siande nahk
pelläs niisket, kisk kõvas. Kuub
pidi kaitse pääl oleme. Ku vanu
päeväpilte vaadete, sis om nätä,
et meestel om iki kuub kasuku
pääl, a naistel ei ole – mudu ei
oles ju sii uhkete ehit kasuk
vällä paistan. Muduki võis sõidu
aal naistel kah midägi villast ka-
suku pääl olla. Päälegi olli sel aal
meestel pallu rohkemb kodust
vällä käimist ku naistel.

19. aastasaa lõpun ja 20. ür-
jätusen tetti siandsit palitu muu-
du kasukit, millel olli nahk all ja
rõõvas pääl, nii ollive joba linna
mooduge kasuku.”

Nõnda nagu uhke kuvve,
ollive kah ilusa kasuku tettu iki
pidurõõvas. Nii tetti veimeva-
ka jaos, pruudirõõvas ja kodust
vällä käimise jaos. A ku na joba
kulunu ollive, panti na kodun
selgä ja käitaves rõõvas tetti uus.
Samasugutse kasukuge käiti nii
laudan ku kirikun, a sii es ole
kindlaste üits ja sama rõõvas.
Rikkamben Mulgi peren võis
inimesel olla mitu kasukut, a
mõnel es ole üttegi. Võis ka olla
pere pääle üits uhkemb kasuk,
mida sis kõrdamüüdä tarvitedi.

19. aastasaa lõpuotsan tetti joba
egäpäevätses tarvitemises liht-
sambit puulkasukit.

Uhket ehit kasukut es
ole palludel ja sedä es mõis-
ta egäüits tetä kah. Neid teive
kasukumeistre, kelle manu sis
naha viiti või kes esi talusit pidi
käisive. Lihtsambit kasukit õm-
meldi küll kodun esi.

Mes kaunis, sii kallis

Ku inimesel om tettu omale val-
mis rahvarõõva, sis ei passi Uusi
Made arust sinna suguki pääle
tõmmate poodist ostet joppi või
palitit – võis iki olla uhke kasuk.
A mes üits siande massap, ku sii
meistrel tetä lasta? Uus arvap
kulu kokku: “8-10 nahka läap,
üits maalamba nahk massap 80-
100 eurut, pääle selle kauniste-
mise naha ek kokku iki 10. Nii
et nahku pääle kulup joba 1000.
Kasukunaha piave oleme puhta,
terve, äste pargit, ää om meriino
ja maalamaba naha. Lihalamba
naha saap odavembelt kätte, a
nii ei ole kasuku jaos nii ää. Ka-
suku tegemise pääle läap ütēn
pruue ja materjaali valimise-
ge ümāriguld 200 tüütunni. Ku
massu manu arvame, tulep tun-
niinnas 20 eurut, tegemine om
sis 4000 ja kokku 5000. A egäl
meistrel om oma ind ja kik om
kokkulepmise asi. Selge om sii,
et ta om kindlaste kige kallimb
rahvarõõva osa, sest nahk esi
om ju kallimb ku rõõvas ja naha
õmlemine om kah väige rasse ja
võtt pallu aiga. Mida suuremb
kasuk, sedä rassemb sii tüü om,
pihtkasuku saap õlpsambini tet-
tu. Ja kik nii ilurihma ja võreli
võtave väige pallu aiga ja vaiva,
ilma nendete tulep kasuk kohe
viidendigu jagu odavemb.”

Kel tekkusi nüid kange taht-
mine sedä uhket ja kallist rõõva-
tükki oma silmäge nätä, sis üits
Paistu naistekasuk om olemen
Tartun Eesti Rahva Muuseumin
(ERM), tõine om Villändi muu-
seumin, Tarvastust peri kasuk
om Eesti Vabaõhumuuseumin
ja üits siandesama, a täädmede
peritolu kasuk om viil ERMin.
Nii neli kasukut om kik kanges-
te üttemuudu. Ulka pilte Mulgi-
maa kasukidest levvāp Jürgeni
Tiina raamatust “Mulgi rahva-
rõivad”.

Kasukutäädust uur
Ilves Kristi

Uhke Tarvastu naistekasuk.
Pilt: EVM E 257:17, Eesti
Vabaõhumuuseum SA

Elme kasukul ülearu uhkit kaunistusi ei ole.
Pilt: ERM A 509:2983, Eesti Rahva Muuseum

Võreli, puhuribade ja põimetis-
tege ehit Paistu kasuk.
Pilt: ERM A 102:32, Eesti Rahva
Muuseum

Elme ämäriguaa lugudest sai pildinäitus

Elme ämäriguaa lugude näitus om prilla Tartun, a varsti saap sedä Mulgimaal kah nätä. Pilt: Ilves Kristi

Jõulukuul tetti Tartu ülikooli Lõune-Eesti keele ja kultuuriuuringide keskuse iistvedämisege Tartun valla Rosenbergi Ülle pildinäitus «Elme ämäriguaa luu pilte pääl». Vaatemises om vällän 22 pilti.

Sii om joba tõine välläpanek Tarvastu Muuseumi Sõprade Seltsi puult vällä antave viieosalise raamatusarja «Ämäriguaa luu» pilttest. Sarjan om ilmunu joba Tarvastu ja Paistu raamat, a Elme raamat, mille pilte nüid nätä saap, om küll rükivalmis, a oodap viil välländmist.

Näitus om ülikooli endise keemiaoone (aadress Jakobi 2) nellände kõrre kalidori pääl valla 11. märtsini. Peräst sedä tulep välläpanek

Mulgimaale ja kik uvilise saave sedä Tarvastu raamatukogu kaudu oma kanti kah kutsu.

Elme kandist peri kunsnigu Rosenbergi Ülle jaos om sii kolmas näitus. Ta om joonistenu pildi mulgi aabitsese ja nellä «Ämäriguaa luu» raamatu jaos, neist kaits om rükid ja kaits rükivalmis. Kunsti om Rosenberg õpnu pallalt latsepõlven Villändin Elle Käosaare käe all. A joonistenu om ta eluaig.

Välläpaneku sääd kokku Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringide keskus. Näituse tegemise man olli abis kultuuriministeerium Mulgimaa perimuskultuuri toetusmeetmege.

Ilves Kristi

Murdekeele mõistmise saap rahvaloendusel kirja panna

Kuni 22. jaanuarini 2022 kom valla suur Eesti rahva e-loendus. Üits küsimus om sääl siikõrd murdekeele mõistmise kohta.

Selle jaos tulep minna veebilehe www.rahvaloendus.ee pääle ja ennest sissi logide. Vastate saave kik vähembelt 15-aastese Eesti inimese (laste iist saave vastate nende vanembe), kutset

ei pia uutma ja aiga võtap sii pallalt mõne minuti. Emäkeeles tulep esmalt valide eesti kiil. Sõs küsites “Kas oskate mõnda kohalikku keelekuju, murret või murrakut?” Ku vastate selle pääle jah, sõs saap Mulgi murde või mõne muu Eesti murde ärä märki.

Võimalus oma murdekeele mõistmisest tääda anda om tõist kõrda aaluun. 2011. aastest rahva-

loendusel küsiti sedä kah ja sõs panni ennest kirja ligi 10 000 mulgi keele mõistjete. Nüid om tähtis tääda saia, kas ja kudas sii nummer muutunu om.

Kik mulgi ja mulke sõbra, kes mulgi kiilt mõistave, olge ää ja pange ennest kindlaste kirja, sest sõs tääve murdeurje ja edendeje, miande seis meil oma keelege om!

YM

Nalla kah

“Mes sa tiit?”
 “Õnne otsi.”
 “Külmäkapist?”
 “No kunnigil piap ta ju om-meti oleme.”

Pernaine külälilestele: “Kas te akkade joba mineme? Prilla tuiskap ju irmsaste. Äkki jääde ütten medege õhtusüüki süü-mä?”

“A mes teil täembe õhtus om?”

“Eiläne supp.”

“Egä sii tuisk nüid nii irmus kah ei ole...”

“Kas sia olet löoke või üü-kull?”

“Mia ole karu.”

“Mes sii tähendes?”

“Sa kae miut üles aade, ku ma maga, sis saat tääda!”

Mustla-Suistele buss jõvvas Soele. Säält tulep pääle ilus nuur naesterahvas.

Üits vanemb ärrä uurip temä käest kohe: “Kas sia olet Soe tüdruk?”

Neiu vastap: “Ei, mia ole tulikuum!”

Miis poodin: “Kas teil om suuske ja suusasaapit nummer 53 jalale?”

Kaupmiis: “Mes nummer?”

Miis: “53.”

Kaupmiis: “A mesjaos teil neid suuske viil vaja om?”

Esä vaatep Juku päevikut ja sisistep kurjalt: “Siaste innete iist tules küll naha pääle anda!”

“Just! Tule, esä, ma näüta siule, kunkottal miu kuulmeister eläp!”

Lausele

Külmä antu imekott

Sannamihel võtap külm kardule ärä, mihel om süä täüs, läöp kirvege mõtsa külmä ärä tapma.

Mõtsan tulep talle abemik vanamiis vastu ja küsüp: “Mes sa otsit?”

“Mia otsi külmä, ta võtt mu kardule ärä.”

Vanamiis omgi Külm esi, ütlep: “Ärä pahande, mu poisi teive sedä, ku ma esi kodust ärä olli. Ma anna siule koti, sii tasup su vaeva. Ku midägi tahat, ütle “Kott valla!”. Ku küll saap, ütle “Kott kinni!””

Miis näitap kotti kodun naisele, esi ütlep: “Kott valla!”

Kotist tulep egätsugust süüki ja na sööve kõtu täüs. Sis ütlev: “Kott kinni!” Söögi kaove ärä.

Peremiis kuulep sannamihe imekotist, läöp ja küsüp selle omale, lubap aastega jagu villä vastu anda. Sannamiis ei tihka vastu akate ja annapki koti ärä.

Ku sannamihel vili otsa saap, ei julge ta kotti tagasi küsüde. Lääp mõtsa ulkma.

Jälle tulep talle Külm vastu ja küsüp: “Mes sul nüid ädä om?”

“Peremiis võtt koti ärä, süv- vä ei ole ja ei julge küsüme kah minna.”

Külm ütlep: “Mia anna sulle suurembe ja ilusambe koti. Kõnele sellest peremihele, ta vahetep sis selle vana koti vastu tagasi.”

Sannamiis saapki sedäsi vana koti tagasi. Peremihe tütrele tuleve kosja. Peremiis tuup sis uvve koti keset lauda ja ütlep: “Kott valla!”

Kik oodave, mes imet nüid sünnüp. A kotist kargave vällä kaigastege poisi ja akkave peremiist nüpeldeme. Külälise jooseve mineme. Viimäte, ku peremiis om joba küländ malka saanu, ütlep ta “Kott kinni!” ja kaikamihe kaove kotti tagasi.

Peremiis viskap koti mineme ja ei imuste enämb sannamihe vara.

Eesti rahvajutt

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Ruute sissi om ärä paetet 12 tääda-tuntu inimest, kes om peri Alliste kihelkonnast:

Friedrich Karl AKEL, Pent NURMEKUND, Uno LÖHMUS, Karl August HINDREY, Lauri MÄLKSOO, Mati LAUR, Jaan RANNAP, Silvi VÄLJAL, Jaan RIET, Mats KISSA, Rita RAAVE, Arnold LUHAÄÄR

Otsi vällä! Loe edes- ja tagaspidi, alt üles, ülevest alla ja viltu kah!

G	O	M	K	I	S	S	A	J	Y
M	N	L	R	U	A	L	B	H	M
A	M	U	M	Y	V	Ä	P	N	Ü
K	B	H	R	Ö	H	A	M	T	O
E	Õ	A	I	M	N	D	I	O	L
L	E	Ä	Ü	N	E	R	S	M	T
Ö	V	Ä	A	E	D	K	D	Õ	E
B	A	R	G	Y	L	R	U	O	I
L	A	J	L	Ä	V	M	E	N	R
H	R	P	M	I	M	O	S	Y	D

Sääjä sõna õigete rivvi, sis saat üte vanasõna.

PIKÄLINE VÄSÜP ÄKILINE VASTU ÄRÄ PIAP.

Mulgi Kultuuri Instituudi välläanne Üitsainus Mulgimaa

Aalehe välländmist toeteve Eesti Ravakultuuri Keskuse Mulgimaa perimuskultuuri toetamise abinõu, Tõrva, Mulgi ja Viljandi vald.

Toimetus:

e-post: kristi@mulgimaa.ee

post: Mulgi Kultuuri Instituut, Leerimaja,

Kulla küla, Mulgi vald, 69509 Viljandimaa

toimendei: Kristi Ilves, tel 5344 8176

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.